

Vraagstukken in de jeugdzorg

Nederlandse Vereniging van Rekenkamers &
Rekenkamercommissies – Kring Noord
10 juni 2022

Janneke Metselaar
Lectoraat Zorg voor Jeugd

hogeschool

Inhoud

- Actuele ontwikkelingen
- Kwaliteitskompas
- Evidence-based werken en op verbetering gerichte benutting van monitoring
- Actie!

Take home messages

- Verbetering van kwaliteit is geen lineair proces maar een cyclus
 - (Bestaande) monitoring benutten
 - Van onderop
-
- Hoe kun je als rekenkamer bijdragen aan een continue leercultuur, een lerend netwerk?

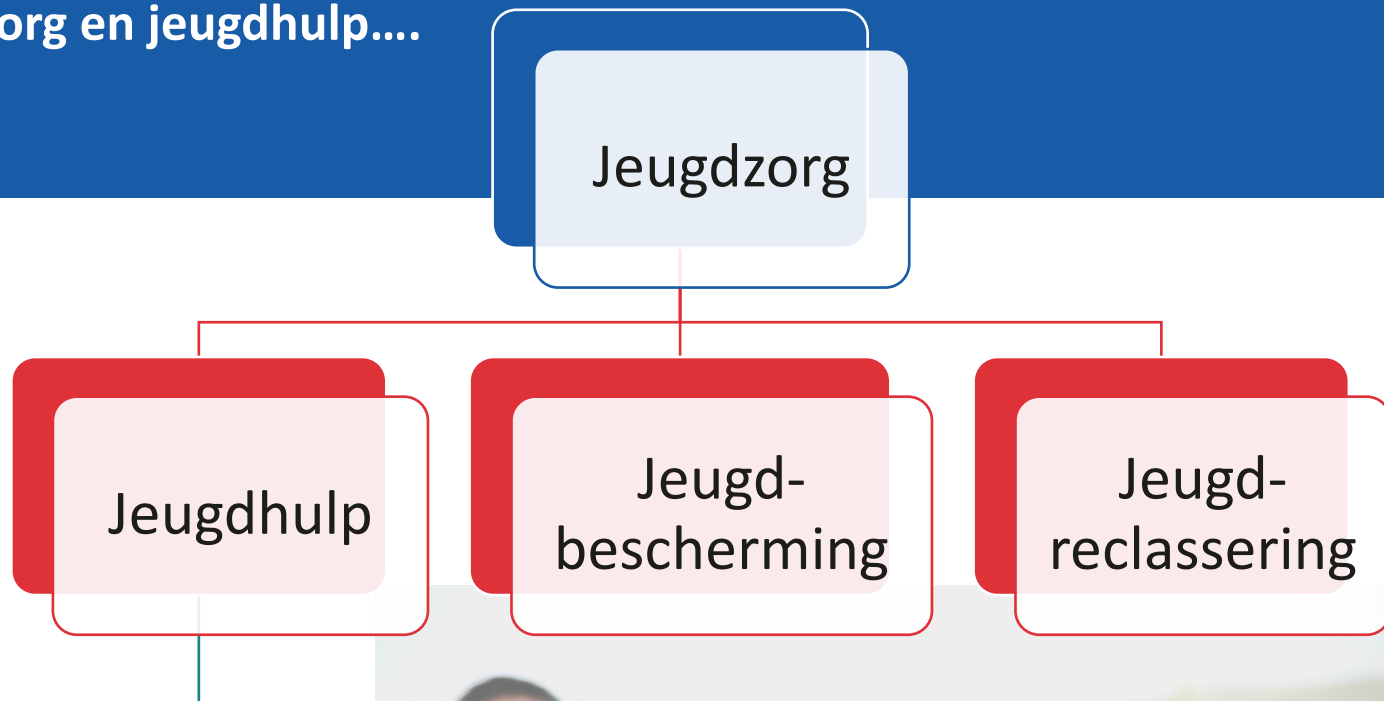
Jeugdhulp

Ondersteuning van, en hulp en zorg (niet zijnde preventie) aan jeugdigen en hun ouders bij het verminderen, stabiliseren, behandelen en opheffen van of omgaan met de gevolgen van psychische problemen en stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of een verstandelijke beperking van de jeugdige, of opvoedingsproblemen van ouders.

Wat?
Voor wie?
Waarom?

Begrippen jeugdzorg en jeugdhulp....

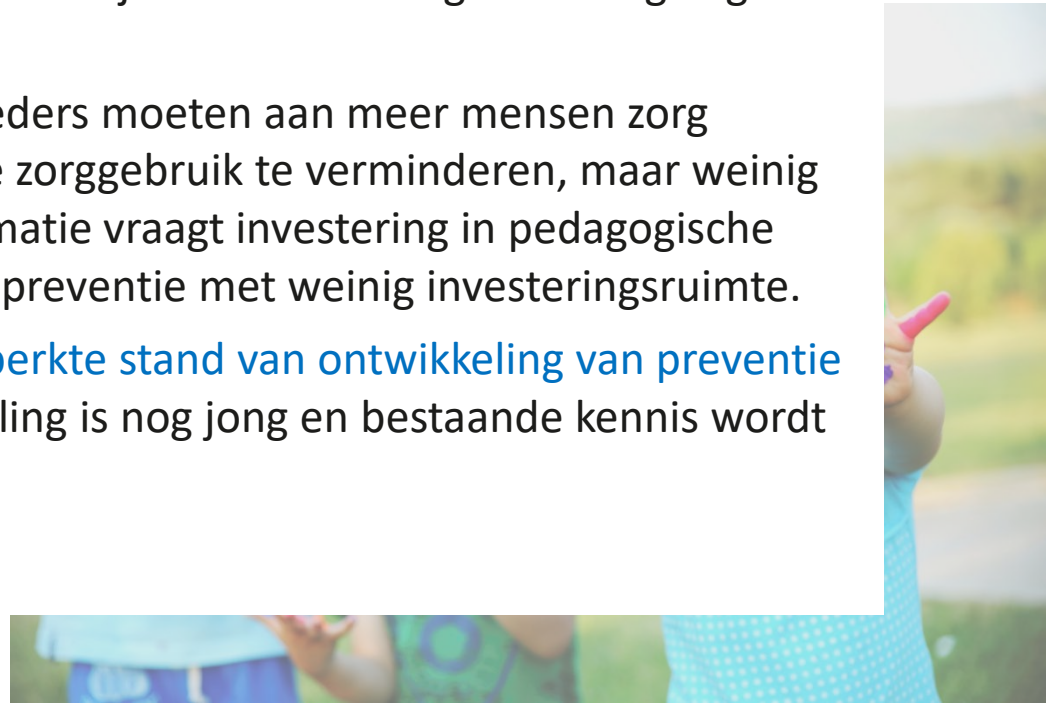

opvoedvragen, opvoedhulp, jeugd-LVB, jeugd-GGZ; licht ambulantly (vaak vanuit een wijkteam, waaronder mogelijk ook gewone opvoedvragen) tot en met intensieve, zeer gespecialiseerde zorg in een al dan niet gesloten setting (jeugdzorg-plus)

Het groeiend jeugdzorggebruik (Van Yperen, Van de Maat & Prakken, 2019)

- Twintig jaar geleden: 1 op de 27 kinderen en jongeren jeugdzorg. Nu: 1 op de 8. Hoofdfactoren van de groei:
 - **Ontwikkelingen in het opgroeien en opvoeden van kinderen:** echtscheidingen; prestatiedruk; problematisch mediagebruik; hoge geluksnorm; gewone obstakels benaderd als probleem; veel aandacht voor risicofactoren en beschermende factoren onderbelicht. Het succes van de 'B.V. Opgroeien en Opvoeden' wordt bij het individuele gezin neergelegd en minder bij de samenleving.
 - **Het nieuwe stelsel:** 1) zorgaanbieders moeten aan meer mensen zorg bieden; 2) gemeenten de opgave zorggebruik te verminderen, maar weinig invloed op instroom; 3) transformatie vraagt investering in pedagogische kwaliteit van leefomgeving en in preventie met weinig investeringsruimte.
 - **Hoge verwachtingen over en beperkte stand van ontwikkeling van preventie en de jeugdzorg:** kennisontwikkeling is nog jong en bestaande kennis wordt weinig gebruikt.
- Wat te doen?

Benodigheden voor een beter functionerend stelsel

- De basis: **een gedeelde visie** op 1) opgroeien en opvoeden, 2) op de kwaliteit en verwachtingen van jeugdzorg en 3) op de verbetering van het stelsel.
- Investeren in de **vier kerningrediënten** van het stelsel:
 1. Versterking van de basis (een goed pedagogisch klimaat in gezin, buurt, kinderopvang, school)
 2. Versterking van preventie
 3. Verbetering van de eerste lijn
 4. Intensieve hulp met duurzame effecten
- Deze helpen het **zorggebruik te verminderen**.
- Cruciaal is daarbij de **samenhang**: de ingrediënten zijn niet te scheiden.
- Het **vijfde ingrediënt**: maak de vernieuwing concreet met de aanpak van de belangrijkste maatschappelijke vraagstukken (deze verschillen per gemeente).

Onze jeugd verdient beter

AGENDA ALS NIEUWE START VOOR DE TRANSFORMATIE VAN DE JEUGDHULP

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag
De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Bezoekadres
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
3363611-1028816-J

Bijlage(n)
10

Uw brief

Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de
datum en het kenmerk van
deze brief.

Datum 13 mei 2022
Betreft Hervormingen jeugdzorg

Geachte voorzitter,

Ter voorbereiding op het commissiedebat Jeugd van 18 mei 2022 informeren wij u met deze brief over onze visie op het stelsel van jeugdzorg¹ en de hervormingen die naar ons oordeel noodzakelijk zijn. We bouwen hierbij voort op het Advies van de Commissie van Wijzen² en andere adviezen zoals van de SER³ en het manifest de Jeugdsprong.⁴ Met deze brief voldoen we ook aan uw verzoek om een reactie op de brieven van de G4 en de G40 over de extra maatregelen in de jeugdzorg en uw verzoek over de stand van zaken extra maatregelen in de jeugdzorg.⁵

Kern van de brief

Sinds ons aantreden begin dit jaar hebben we zoveel mogelijk gesproken met jongeren en (pleeg)ouders die met jeugdzorg te maken hebben (gehad) over hun ervaringen, wat er wel en niet goed gaat en vooral wat er nodig is om jeugd

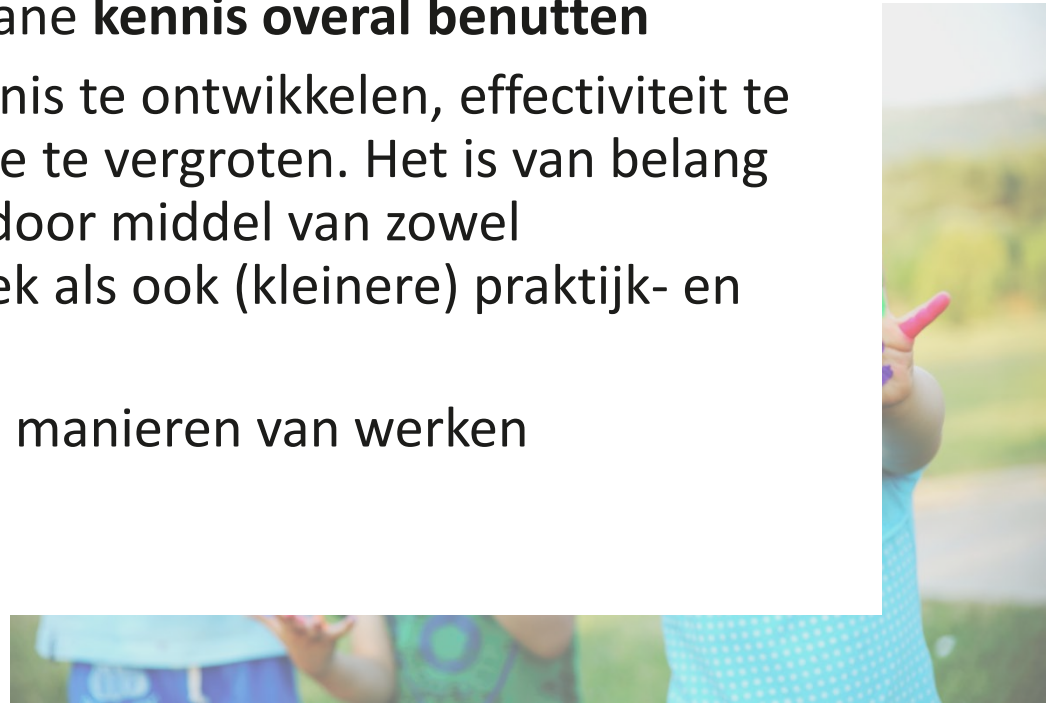

11-04-2022

CLIËNTEN, PROFESSIONALS, JEUGDHULPAANBIEDERS

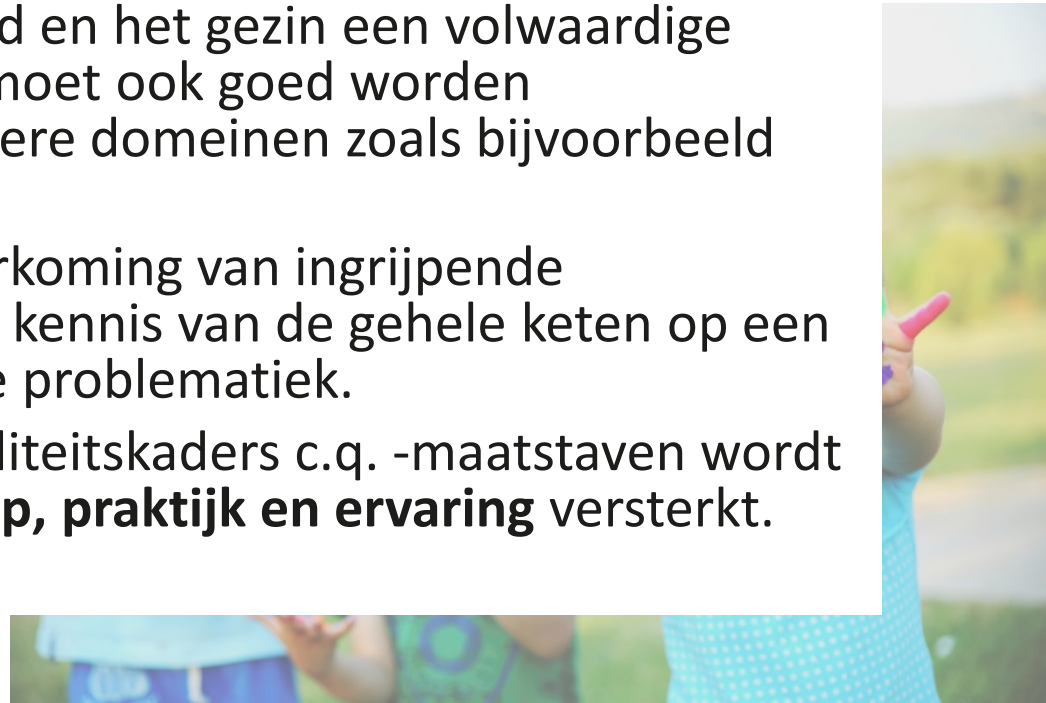
Onze jeugd verdient beter - Agenda als nieuwe start voor de transformatie van de jeugdhulp

- Kwaliteit van hulp, **vier leidende principes**: verbinding aangaan, samen beslissen, doen wat werkt en samen leren.
- Niet effectieve jeugdhulp berokkent **schade**.
- Verbeteren van kwaliteit vraagt om acties op en tussen **drie niveaus in onderlinge samenhang**.
- **Kennis genereren** en opgedane **kennis overal benutten**
 - Onderzoek om nieuwe kennis te ontwikkelen, effectiviteit te monitoren én om efficiëntie te vergroten. Het is van belang om kennis te ontwikkelen door middel van zowel wetenschappelijk onderzoek als ook (kleinere) praktijk- en leeronderzoeken.
- **Inzichten** bij de inhoudelijke manieren van werken **onderbouwen**.

Onze jeugd verdient beter - Agenda als nieuwe start voor de transformatie van de jeugdhulp

- Verbetering van kwaliteit is geen lineair proces maar een **cyclus**.
- Toekomstbestendige jeugdhulp veronderstelt focus op een **continue leercultuur**.
 - De benodigde (landelijke) kennisinfrastructuur faciliteert het leren. Een onderzoeks- en innovatie-agenda is nodig, waarbij het perspectief van het kind en het gezin een volwaardige plek moet krijgen. Hierbij moet ook goed worden samengewerkt met de andere domeinen zoals bijvoorbeeld onderwijs.
- Een **lerend netwerk** ter voorkoming van ingrijpende maatregelen, door inzet van kennis van de gehele keten op een (alternatieve) aanpak van de problematiek.
- Bij het ontwikkelen van kwaliteitskaders c.q. -maatstaven wordt de relatie tussen **wetenschap, praktijk en ervaring** versterkt.

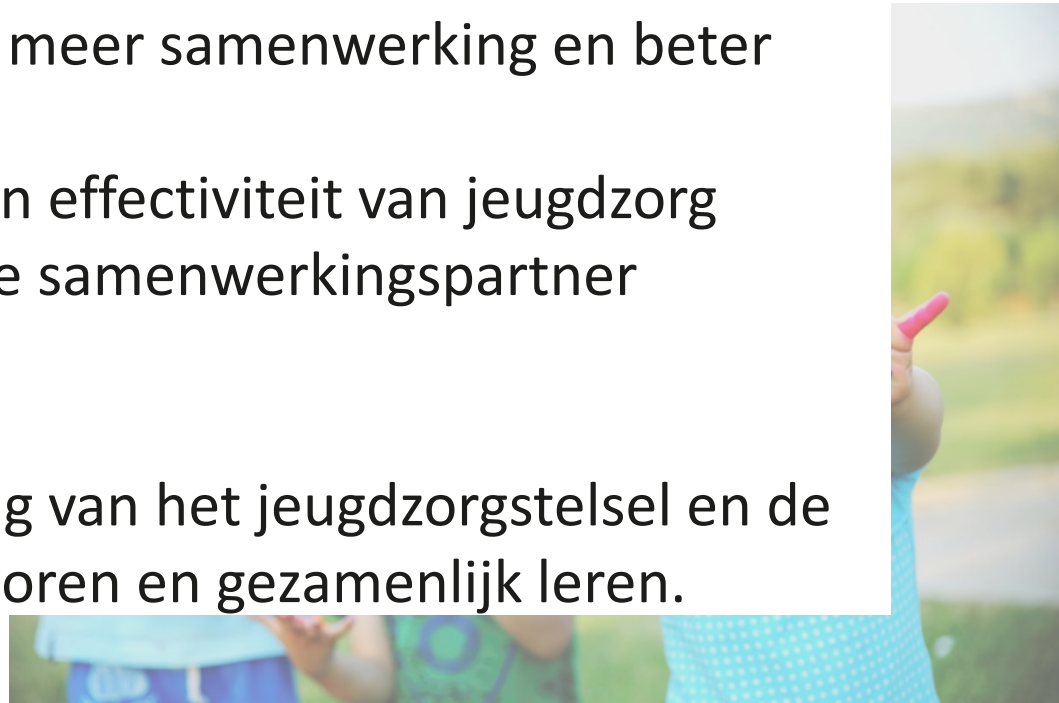
Aanpak hervormingen in de jeugdzorg

(Staatssecretaris VWS en Minister voor Rechtsbescherming)

1. Passende zorg voor de meest kwetsbare kinderen en jongeren
2. Versterken veerkracht van kinderen en gezinnen in hun normale dagelijkse leven
3. Minder marktwerking, meer samenwerking en beter inkoop van zorg
4. Verbetering kwaliteit en effectiviteit van jeugdzorg
5. Jeugdzorg als effectieve samenwerkingspartner

Randvoorwaarden:

- Beter inzicht in de werking van het jeugdzorgstelsel en de financiën, landelijk monitoren en gezamenlijk leren.

Ieder kind heeft het recht om kansrijk op te groeien

1. Hoe kunnen gemeenten jongeren optimaal ondersteunen?
2. Hoe kunnen gemeenten voorkomen dat kinderen en jongeren ten onrechte in de jeugdzorg terecht komen?
3. Hoe kunnen gemeenten ervoor zorgen dat jongeren effectieve ondersteuning krijgen?

Input Nji
verkiezings-
programma's
gemeenteraads-
verkiezingen
'22

Hoe kunnen gemeenten jongeren optimaal ondersteunen?

Sturende rol d.m.v. controle en toezicht tot verantwoording vs rol van regisseur en een krachtig netwerk met maatschappelijke partners.

Gezamenlijk een duurzame visie opstellen met leidende principes voor beleid

Nauwe samenwerking tussen gemeente en lokale partners.

Brede blik op jeugdbeleid in samenhang met beleid voor kinderopvang, onderwijs, arbeidstoeleiding, gezinsondersteuning.

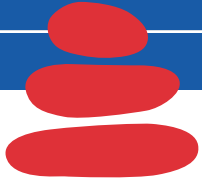
(Boven) regionaal samenwerken in specialistische hulp

Zicht op vragen en problemen op wijkniveau

Resultaten van beleid samen met betrokken partners evalueren.

Hoe kunnen gemeenten voorkomen dat kinderen en jongeren ten onrechte in de jeugdzorg terecht komen?

Sterke pedagogische basis en effectieve preventie.

Maatschappelijk debat met jongeren, ouders, lokale partners en zorgaanbieders over welke strubbelingen horen bij het opvoeden en opgroeien en wanneer een beroep op jeugdzorg nodig is.

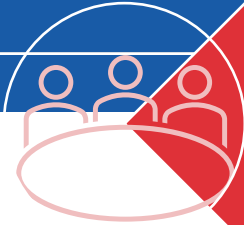

Een sterke eerstelijns die adequaat reageert op vragen van kinderen, jongeren en gezinnen en zo nodig doorverwijst naar intensievere hulp of basisvoorzieningen.

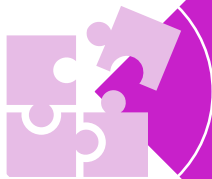
Geef goed opgeleide professionals een vaste plek op plaatsen waar veel kinderen, jongeren en opvoeders komen. Zo kunnen ze hulpvragen tijdig ondervangen.

Hoe kunnen gemeenten ervoor zorgen dan jongeren effectieve ondersteuning krijgen?

Gemeenten en zorgaanbieders met elkaar in gesprek over de effectiviteit van de ingezette hulp en ondersteuning.

Effecten van hulp en ondersteuning monitoren en met elkaar bespreken. Want veel interventies zijn nog niet 'bewezen' effectief. Dat betekent niet dat de kwaliteit slecht is, maar dat het bewijs voor effectiviteit ontbreekt.

Gemeenten en zorgaanbieders samen sturen op de effectiviteit van de hulp: 'Doen we de goede dingen en doen we die dingen goed?'

Waar nodig een verbetercyclus in gang zetten.

<https://www.nji.nl/monitoring/hoe-omgaan-met-vastleggen-van-informatie>

Kwaliteitskompas - Zicht en grip op het sociaal domein

Het Kwaliteitskompas samengevat:

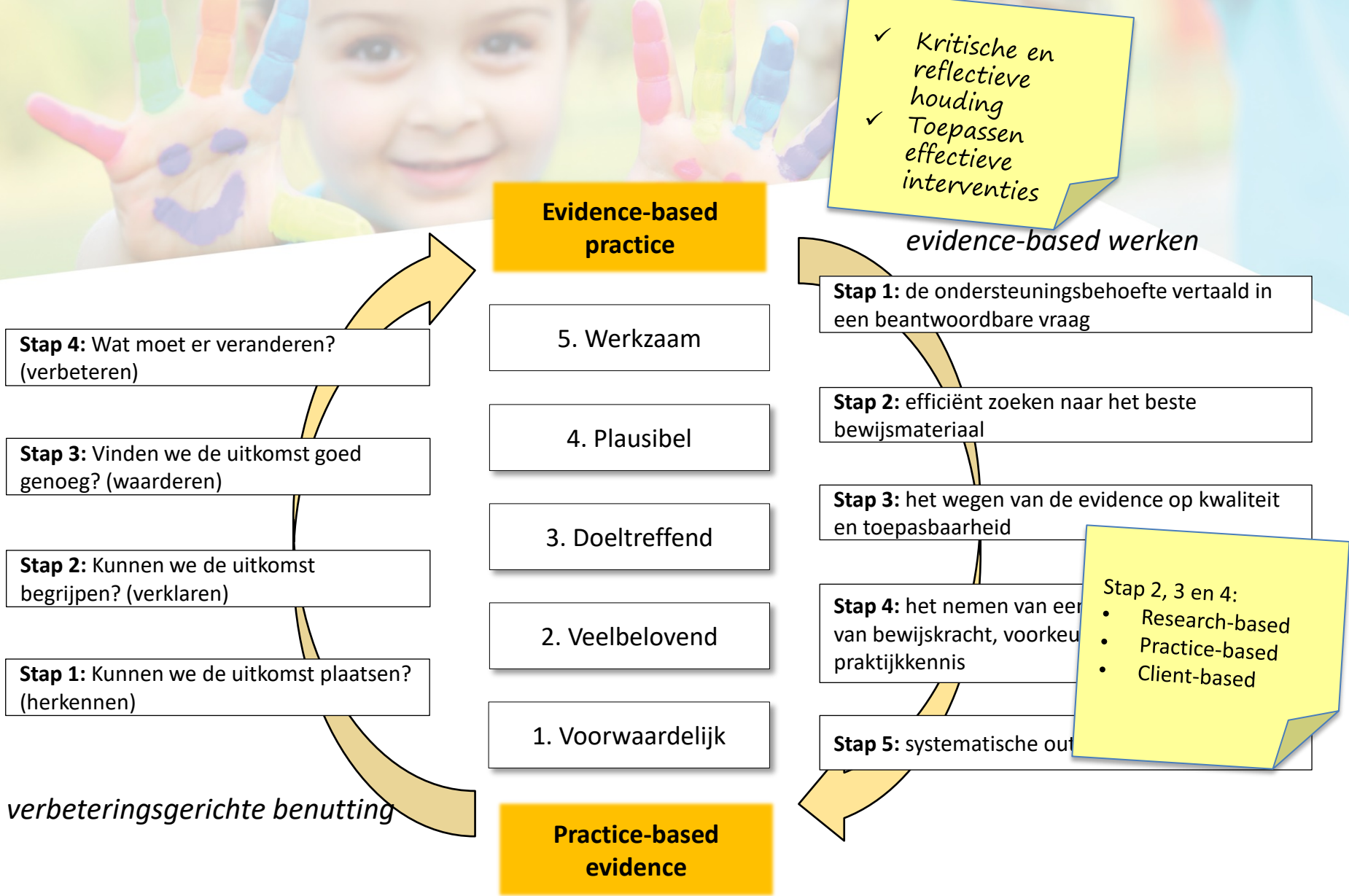
- Centraal staan de vier kerningrediënten van het jeugdstelsel (3)
- Een resultaatgerichte aanpak van concrete maatschappelijke vraagstukken (1 en 2)
- De resultaten worden steeds beter als de voorzieningen en de gemeenten een lerende praktijk hanteren:
 - Zet relevante kennis en vakmensen in (4)
 - Zorg voor een goede samenhang in de uitvoering (3)
 - Hou de resultaten van de activiteiten bij (5)
 - Leer van de ervaringen in de praktijk en maak daarvan gebruik in de verbetering van de aanpak (6)
- Maak het **concreet**:
 - Maak een uitwerking voor de tien meest voorkomende vragen en problemen
 - Werk dit ook uit voor enkele bijzondere groepen kinderen en jongeren
- Verdere ontkokering van zorg en ondersteuning: **samenwerken**

Monitoring

- Professionals moeten het nut ervaren van de informatie die ze vastleggen.
- Monitoring vanuit de bedoeling aansturen: vanuit de intentie om de ondersteuning te verbeteren, zodat inwoners er beter van worden
- Cijfers bieden pas echt helderheid als ze vanuit verschillende perspectieven, gezamenlijk besproken worden.

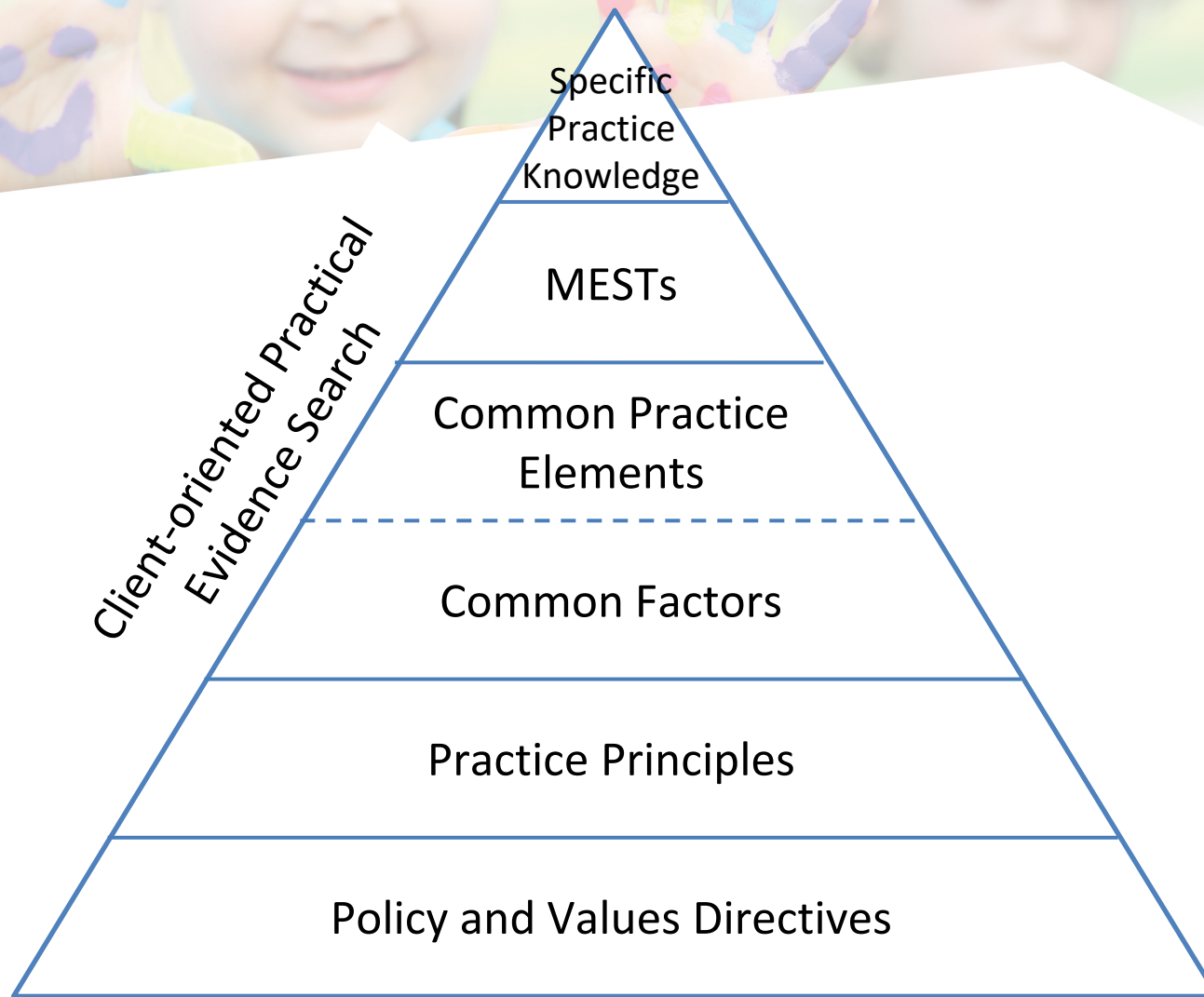

Figuur 1: De effectladder (Van Yperen, Veerman & Bijl, 2017) gecombineerd met evidence-based werken en verbeteringsgerichte benutting.

‘Bijsluiter’ bij de effectladder

- Geen hiërarchisch model, maar een ontwikkelingsmodel
- Niet het design, maar de uitvoering ervan bepaalt de bewijskracht
- Eens beschreven is niet altijd zo bedreven
- De ladder wordt niet altijd sport voor sport beklommen
- Onderzoek in eerdere ontwikkelingsfasen kan ook later van dienst blijven

Figuur 6: Framework voor de conceptualisering van de rol van verschillende elementen van bewijskracht voor social work (MESTs = manualised evidence supported treatments) (Barth e.a., 2012, p.114)

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming

jeugdhulp en jeugdbescherming x +

richtlijnenjeugdhulp.nl

De richtlijnen

ADHD

Crisisplaatsing

Dyslexie

Ernstige
gedrags-
problemen

Gezinnen met
meervoudige
en complexe
problemen

Kinder-
mishandeling

KOPP/KOV

Middelen-
gebruik

Pleegzorg

Problema-
tische

Residentiële

Samen met
ouders en
jeugdige

interventies.

Vragen en problemen

Preventie

Behandeling

Universeel

Selectief

Geïndiceerd

Voor individuen met problemen

Voor iedereen

Voor groepen met verhoogd risico

Voor individuen met problemen of verhoogd risico op problemen

Van bang tot angststoornis

2

1

10

5

Van ongezond gewicht tot overgewicht

8

1

10

3

Van experimenteren tot middelenmisbruik

1

4

4

1

Kortom...

Dan ontstaat nieuwsgierigheid naar beschikbare kennis en wordt duidelijk wat ontschot werken betekent!

- **Borg** de vier kerningrediënten:
 1. Versterking van de basis (een goed pedagogisch klimaat in gezin, buurt, kinderopvang, school)
 2. Versterking van preventie
 3. verbetering van de eerste lijn
 4. intensieve hulp met duurzame effecten
- Geef **invulling** aan een resultaatgerichte aanpak van concrete maatschappelijke vraagstukken
- Maak het **concreet** en zet in op **samenwerken**
- **Gezamenlijke** planvorming en visie
- Hanteer een **lerende praktijk** op alle niveaus
- **Faciliteer**: 1) gezamenlijke gesprekken in de keten van de jeugdzorg, 2) doorlopend leren, 3) een reflectief klimaat en 4) een context van multidisciplinaire besluitvorming
- Maak **zorg op maat** mogelijk en **laat zorgbehoefte prevaleren** boven budget

Daar kan de rekenkamer aan bijdragen?!

Take Home Messages

- Het meten moet zijn basis vinden op het *uitvoeringsniveau*: bij elk kind en gezin aantonen dat door het inzetten van deze interventie, bij deze cliënt (met deze problematiek) dit resultaat wordt behaald.
- Aggregeren van de uitkomsten van individuele behandelingen op niveau van modules, teams, afdelingen of de organisatie.
- Een basis voor de planning van verbeteracties.
- Monitoring biedt een ingang voor het gesprek met cliënten, binnen de organisatie en met de gemeente over het resultaat van jeugdhulp.
- Het proces van meten draagt bij aan het effectiever maken van de zorg.

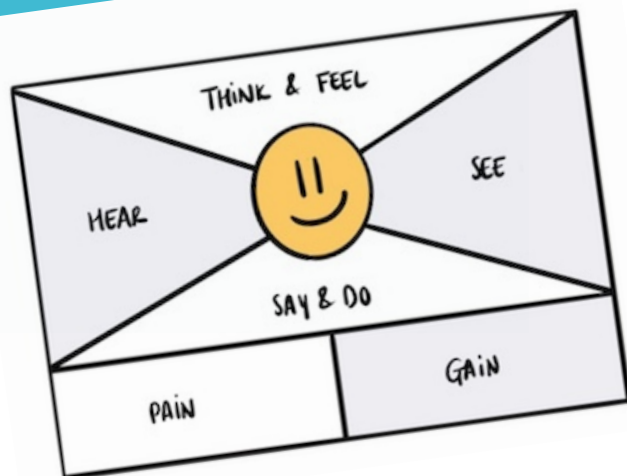

Actie!

- Verdiepende doelgroep analyse
- Cirkelen rond je onderzoek

Empathy map

- Verdiepende doelgroep analyse door je in te leven in de context, gedrag, gevoelens en motivatie
- Helpt de beleving, de gevoelens, het gedrag en de context van een cliënt of patiënt concreet in kaart te brengen
- Zoveel mogelijk vanuit het perspectief van deze persoon redeneren
 - Stap 1: selecteer een concreet persoon
 - Stap 2: specificeer de situatie
 - Stap 3: vul het canvas in
 - Stap 4: creëer overzicht en interpreteer
- Methodologische aandachtspunten:
 - Een duidelijke visualisatie en overzicht van de behoeften van de uiteindelijke gebruiker van het ontwerp
 - Diepgang in dataverzameling
 - Consensus in een team over de belangrijkste kenmerken vóór er iets wordt ontworpen
 - Hypothetische denkoefening

Naam onderzoek:

Werkblad *Cirkelen rond je onderzoek*

Praktijkvraag verkennen:

Kwestie:

Wat is de ongewenste situatie? Welke kans ligt er om de praktijk te ontwikkelen?

1

Benodigde kennis bepalen:

Kennisprobleem:

Wat is al wel en wat nog niet bekend over de (aanpak van) de kwestie?

2

Randvoorwaarden vaststellen:

Randvoorwaarden:

Welke beperkingen en mogelijkheden zijn er voor het onderzoek (looptijd, inzet, middelen, ethische aspecten, veiligheid etc.)?

3

Aanpak ontwerpen:

Design:

Uit welke onderdelen bestaat het project en hoe worden die gecombineerd? Hoe participeren de betrokkenen in het project? Hoe participeert de onderzoeker in de praktijk?

8-1

Methoden:

Welke methoden worden ingezet?

8-2

Vraag opdelen:

Deelvragen:

Welke deel vraag wil je tijdens het onderzoek beantwoorden? Zijn die vragen definiërend, beschrijvend, vergelijkend, evaluerend, verklarend of ontwerpnd?

6

Vraag stellen:

Onderzoeksvraag:

Welke vraag wil je tijdens het onderzoek beantwoorden? Is die vraag definiërend, beschrijvend, vergelijkend, evaluerend, verklarend of ontwerpnd?

5

Doelen benoemen:

Kennisdoel:

Welke kennis wil je ontwikkelen tijdens het onderzoek?

4-1

Veranderdoel:

Welke veranderingen wil je realiseren met het onderzoek?

4-2

Professionaliseringsdoel:

Wie wil je wat laten leren met het onderzoek?

4-3

Ontwerpdoel:

Wat wil je maken tijdens het onderzoek?

4-4

Producten bepalen:

(Deel) producten:

Welke concrete (deel) producten worden opgeleverd? Wat is er af als het af is?

7

Bronnen

- Barth, P.R., Lee, B.R., Lindsey, M.A., Collins, K.S., Strieder, F., Chorpita, B.F., Becker, K.D., & Sparks, J.A. (2012). Evidence-based Practice at a crossroads: The timely emergence of common elements and common factors. *Research on Social Work Practice, 22*(1), 108-119.
- Van Yperen, T.A., Van de Maat, A., & Prakken, J. (2019). *Het groeiend jeugdzorggebruik. Duiding en aanpak*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Van Yperen, T.A., Veerman, J.W., & Bijl, B. (2017). *Zicht op Effectiviteit*. Lemniscaat.

Bedankt voor
jullie aandacht!

hogeschool

Dr. Janneke Metselaar | Lector Zorg voor Jeugd | Onderzoeksgroep Zorg en Welzijn |
NHL Stenden Hogeschool | janneke.metselaar@nhlstenden.com |